

A füzéri legenda

(Füzér)

A Zemplén-hegység legszebb és legregényesebb váromja. V. István építtette a tatárjárás után, 1262-63-ban. Évszázadokon át számos birtokos kezén volt. A mohácsi vész után, mikor Szapolyai Jánost királlyá koronázták, egy éven át itt őrizték a koronát. A Rákóczi - szabadságharc leverése után a császári hadvezetőség felrobbantotta az erődítményt, s a vár elvesztette hadászati jelentőségét. Meredek falú hegykúp tetején állnak Füzér várának romjai. Jól kivehetők a kápolnát körülvevő várfalmaradványok. A falakat később bástyákkal bővítették.

V. István bölcsessége

Sok száz évvel a török kor előtt V. István magyar király építtette fel Füzér várát. Trónviszályok idején ide menekült családjával együtt. Szerette ezt a vadakban bővelkedő, gyönyörű vidéket. Róla mesélik Füzér községben a következő regét.

Egyszer két juhász ereszkedett le a zempléni hegyekből. Közel jártak Füzér várához, amikor éjjel az egyik juhásznak eltűnt az arannyal teli erszénye. A juhász tudta, a tolvaj valamelyik társa kell, hogy legyen, mert a kutyák miatt idegen nem közeledhetett szállásukhoz. Ám mind a hat társa megesküdtött, hogy nem ő volt a tolvaj. A meglopott juhász azt javasolta, menjenek együtt Füzér várába, hadd ítéljen ügyükben a király. Úgy is lett, a király meghallgatta a panaszost, s így rendelkezett:

- Hozzatok ide hét somfavesszőt!

Odavitték neki, akkor így folytatta:

- Nézzetek ide! A hét vesszőt egyforma hosszúra vágom.

Mikor ez megtörtént, kiosztotta a pálcájukat, s megparancsolta, hogy mind a hét juhász vesse rá pálcájára nevének kezdőbetűjét. Aztán így szólt:

A pálcák egyforma hosszúak. Most elmentek velük, s holnap reggel, amikor visszahozzatok, a tolvaj pálcája egy tenyérnyivel hosszabb lesz, mint az ártatlanoké. Hatan a juhászok közül nyugodtan aludtak, de a hetedik, a tolvaj – attól tartva, hogy a pálcá valóban elárulja, levágott belőle egy tenyérnyit, vagyis annyit, amennyit a király szavai szerint nőnie kellett. Reggel, mikor a juhászok összegyűltek, István mindjárt látta, ki a tolvaj. A pálcák közül ugyan egy sem nőtt meg, de a tettesé rövidebb lett. A károsult visszakarta a pénzét, a tolvajnak pedig mind a hét vesszővel hetet vertek a talpára. Hát ilyen bölcs volt – nép szerint- V. István király.

A Perényiek

A török rátört Füzér várára is. Akkoriban Perényi Gábor volt itt az úr. Amint a törökök előőrsei megjelentek a vár alatt, Zsófia asszony kétségbeesetten bújt a férjéhez.

- Édes Uram! Rosszat sejtek.
- Ne félj, drága párom! Erősek a vár falai, és a törökök ágyú nélkül jöttek.

Nemsokára borzasztó zaj hallatszott a vár belső udvarából. Perényi Gábor az ablakhoz rohant, és hitetlenkedve bámult lefelé. Az udvart már ellepték a törökök. Lelőtték a felvonóhid őreit, elszakították a láncokat és betörték. A várúr magára csatolta éles szablyáját, felöntötte sisakját és páncélját. Az úrnő remegve szorította magához két ikerfiát, az ötéves Jánost és Tamást.

Belépett a szobába öreg szolgájuk, Mihály.

- Nagyasszonyom, meneküljön! – kérlette úrnőjét. - A kegyelmed dolgozószobájából csigalépcső vezet le a titkos alagúthoz. Én magukkal megyek.

Mielőtt cselekedni tudtak volna, janicsárok törték fel az ajtót. Perényi Gábor kardot rántott. Az egyik török holtan esett össze. A másikkal Mihály végzett. A még életben maradt három Zsófia asszonyra akarta vetni magát, de férje eléjük ugrott. Még egyet leterített. A másik kettő vad birkózással igyekezett a magyar urat földre teperni. A hosszú ideig tartó dulakodásban Perényi Gábor észre sem vette, hogy Mihály a szoba hátsó ajtaján eltűnt Zsófiával meg a két gyerekkel, és az ajtót maguk mögött eltorlaszolta. Közben a magyar vitéz fejéről leesett a sisak. Nyomban kihasználta ezt az egyik török. Kardjával Perényi feje felé sújtott, de az félreugrott, s a következő pillanatban szíven szúrta támadóját. A török haldokolva borult a földre. A másik most már a dühtől tajtékozva derékon ragadta Perényit, odavonszolta az ablakhoz, hogy kidobja a szörnyű mélységbe. Gábor úr ereje fogytán van. Már fölemeli a támadó, de még mindig nem sikerül neki megvalósítania ördögi szándékát. Perényi beleharap a török kezébe, az fölszisszen, és egy pillanatra elengedi áldozatát. Most Gábor úr hirtelen alábukik, erejének utolsó megfeszítésével ő maga emeli föl a janicsárt, s kihajítja az ablakon. az egyensúlyát veszelve, már lefelé zuhanva vad ordítással hirtelen megragadja a lábujjhegyen álló magyar úr vértjét, és Perényi Gábort magával rántja a mélységbe.

A törökök garázdálkodása nem tartott sokáig. Másnap eltakarodtak Füzér környékéről, mert hírül vették, hogy közelednek a felmentő magyar seregek. Zsófia asszony harmadnap visszatért. Csak a kis Tamást vezette kézenfogva, a másik fia és Mihály szolga a menekülés közben eltűnt. Nagy volt az asszony bánata, amikor viszontlátta a felgyújtott és kirabolt várat. Végigjárta az üres szobákat, férjét kereste, szólongatta. Semmi válasz. Estefelé meghozták a szomorú hírt, a várúr ott fekszik a bodzák és a kökénybokrok között a délkeleti órtorony melletti borzalmas mélységben. Zsófia asszony csak huszonhat esztendő volt, amikor a szörnyű tragédia történt, de sohasem vetette le többé az özvegyi fátylat. Tamást odaadó szeretettel nevelte. Évek múltán szép, derék legény vált a fiúból. Gyakran kérlette anyját, mondja el újra meg újra apjának rettentő halálát, testvérének és a hűséges szolgának bizonytalan sorsát.

A fiú, aki ekkor már betöltötte huszadik évét, kíváncsian kérdezte:

- Hasonlított hozzám János testvérem?

- Hogy hasonlított –e – mosolyodott el Zsófia asszony. – Annyira egyformák voltatok, hogy én sem tudtalak titeket megkülönböztetni. Ezért még egész kicsi korotokban egy-egy aranyérmecskét akasztottam a nyakatokba. Az egyikbe a te nevedet, a másikba pedig Jánosét vésettük. Ezt az érmet most is viseled. – Tamás előhúzta az érmet, és elgondolkodva nézte.
  - Vajon hol lehet szegény testvérem?
  - Ki tudja azt, édes fiam! Azon borzalmas napon, amikor menekülnünk kellett, elszakadtak tőlünk a sötét alagútban, nyomuk veszett.

Egy szép, őszi napon Perényi Tamás vadászatra indult. Hirtelen királyi vad tévedt eléje. Tamás üldözőbe vette a gyönyörű szarvast, kergette árkon-bokron át. Kísérői mind elmaradtak, nem bírták az iramot. Már dél is elmúlt, de a vad még nem fulladt ki. A vártól messze elvágattak, olyan területre, ahol Tamás még sohasem járt. A rengetegben egy nagy tisztásra értek. Egyszerre jobbról-balról éles füttyszó hangzott, a vad eltűnt a tisztás túlsó szegélyén, Tamást pedig portyázó törökök vették körül. Egy perc múlva már megkötözve állt közöttük a magyar vitéz. A törökök megvárták, míg feltűnnek az égen az első csillagok, akkor lóra pattantak, Tamást felkényszerítették egyre, és elindultak dél felé, hogy hatalmas uruknak, Ahmed szultánnak ezzel az értékes magyar fogollyal kedveskedjenek. Hegyen – völgyön, nagy vizeken, apró patakokon keltek át, míg végre kéthónapi vándorlás után elérkeztek Isztambul sokminaretes városába, amely az Aranyszarv-öböl partján épült, s ahol a hatalmas Ahmed szultán élt. Egyenesen a szultán palotájába vitték Perényi Tamást. Kétségbeesetten lépdelt kísérői között a szeráj hosszú folyosóin. Különösen édesanyja szomorú sorsa bántotta. Nem félt a haláltól, de remélte, hogy életben marad. Nem tettem semmi rosszat. Nem is harcban fogtak el a fosztogató janicsárok, nem bánthat a szultán... Aztán meg a zsitvatoroki békét is megkötötte Rudolf magyar király a szultánnal. Nem is értem, mi joron portyáztak ott az északi végeken ezek a rablók – morfondírozott magában. Végre a nagyvezér elé került. azszigorú arccal nézett a magyar vitézre, s csak ennyit mondott: - Bejelentlek a padisahnak.

Öt perc múlva szétnyílt a nagy fogadóterem bársonyfüggönye. Perényi Tamás belépett. Ott állt előtte aranyos kaftánjában a hatalmas szultán, I. Ahmed. Tamás büszkén, de tisztességtudóan meghajolt a nagyúr előtt-

- Ki vagy? – kérdezte őt a szultán.
- Perényi Tamás Füzér várából. Atyámat ezelőtt tizenöt évvel megölték várunkban a katonáid. Testvéreimet elrabolták, biztosan meg is ölték. Azóta nem láttuk sem őt, sem öreg, hűséges szolgánkat. Engem most janicsárjaid fogtak el, pedig béke van.

A szultán összeráncolt homlokkal tekintett a magyar vitézre. Hosszú hallgatásba merült. Végre megszólalt.

- Beszélj! Hogyan fogtak el az embereim?
- Ó, uram! Álnokul. Vadásztam, messze eltávolodtam a várunktól. A sűrű erdőben váratlanul bekerítettek a katonáid. Pedig béke van, te magad kötötted azt meg a Zsitva torkolatánál.

Ahmed nem válaszolt. Komoran nézett maga elé.

- Ó, uram! Könyörülj rajtam! Engedj szabadon! Elég volt már anyámnak a sok keserűség! Legalább engem, egyetlen megmaradt fiát adj vissza neki!
- Nem, magyar dalia! Ti a hitetlenek országában sok szegény vitézünket sanyargattátok évekig. Még most is vannak odaát foglyaink. Neked is szenvedned kell! Éppen Perényi Gábor fiát nem adom ki könnyen. Hanem ha anyád vagy uralkodód elküldi érted a váltságdíjat, nem bánom, mehetsz.
- Nagy úr vagy, szultán! De gondold meg, hogy katonáid gyáván, orozva fogtak el.
- Igazad van, ó magyar dalia! Ezért ők bűnhődni fognak.

A szultán megrázta a csengőt, belépett a nagyvezér, Lala Mohamed. Mélyen meghajolt, karját keresztbe tette a mellén. Ahmed valamit halkán parancsolt neki. Tamás nem értette. A nagyvezér eltávozott. A szultán egy szót sem szólt, úgy tett, mintha Tamás nem is lett volna jelen. Negyedóra múlva Ahmed odalépett a szeráj fogadótermének egyik hátsó ablakához. Félrehúzta annak függönyét. Odaintette Perényi Tamást.

- Tekints ki!

A magyar ifjú elszörnyedve nézett ki az ablakon. Azok közül, akik őt elfogták, hárman felakasztva lógtak a szemben lévő bitófán. A szultán különös mosollyal kérdezte:

- Meg vagy elégedve?
- Ezt nem kívántam, uram!- felelte felháborodva Tamás.
- Tudom, de jegyezd meg magadnak, hogy Ahmed padisah igazságos uralkodó. A többiek már a Héttorony lakói és azok is maradnak, míg én uralkodom.
- Adj nekik kegyelmet, szultán!
- Kegyelmet? Gyáva orvtámadóknak? Soha!

A szultán ismét csengetett. Lala Mohamed belépett.

- Vezesd ezt a magyar ifjút Juszuf agához. Neki úgylis szüksége van magyarul beszélő emberekre.

Kezével intett, és Perényi Tamás a nagyvezérrel eltűnt a vastag bársonyfüggönyök mögött. A palota másik végében megtalálták Juszuf agát. Fiatal, délceg vitéz, az agák köntösében, oldalán görbe kard, fején fehér turbán. a nagyvezér átadta neki a magyar dalát és eltávozott.

- Ki vagy? Hogy kerültél ide?
- Magyar vitéz vagyok, a szultán katonái fogtak el orvul hazámban.
- Jól van, mellettem maradsz, amíg váltságdíjad meg nem érkezik.
- Ó, aga! Mennyi volna az a díj?
- Sok, mert látom, gazdag vitézi családból származol. Az én szemem nem csal. Hol az otthonod?
- Kassa közelében.

Az aga szemei tágra nyíltak.

- Hisz ott sose jártak a mi seregeink!
- Úgy van, derék aga. Mégis török katonáknak köszönheti családunk szörnyű tragédiáját.
- Beszélj!

Perényi Tamás részletesen elmondta a törökök betörését, kegyetlenségét, atyjának meggyilkolását, testvére eltűnését, szolgájuk pusztulását. Juszuf aga növekvő figyelemmel, sőt érthetetlen türelmetlenséggel hallgatta. Mikor Tamás befejezte elbeszélését, mohón kérdezte:

- Mennyi idős vagy te?
- - Húszéves vagyok.

Juszuf szemei felvillantak. Idegesen felkiáltott:

- Eltűnt testvéred idősebb volt, mint te?!
- Nem, ikrek voltunk Annyira hasonlítottunk egymásra, hogy csak a nyakunkba akasztott érmék különböztettek meg. Az egyikén János, a másikon az én nevem áll.

Juszuf magából kikelve kiáltotta:

- Mutasd az érmedet!
- Itt van.

Juszuf felugrott. Nyakáról lerántott egy éppen olyan érmet, amelyet Tamás viselt. Odatartotta a magyar dalia elé. Tamás odapillantott, arca lángolt, keze remegett. Az éremre a János nevet karcolták. Egymásra nézett a magyar és a török vitéz, szó nélkül összeölelkeztek. Így talált egymásra tizenöt esztendő múlva Perényi Gábor két fia.

János elmesélte életének eddigi sorsát:

- Amint elszakadtunk egymástól, elfogtak a törökök. Megbilincseltek. Aztán vittek, hurcoltak magukkal. Az öreg Mihály egy nap forróházba esett, néhány óra múlva meghalt. Én szerencsésen eljutottam Isztambulba. Itt átadtak Mohamed szultánnak, aki azonnal udvarába fogadott. Megtanultam törökül, és megtanultam a hadakozást is. Látod, már aga vagyok a janicsároknál. De most már nem maradok itt. Hiszen eddig is sokszor vágytam a szülőhazám után, de mivel senki sem hozott hírt Füzérről, anyámról, Magyarországról, lassan elhomályosultak bennem az emlékek. Más légkörbe, más emberek közt, idegenben éltem, de most már nem bírom tovább! Magyar voltam, magyar leszek ismét!
- Mit akarsz tenni?
- Együtt megyünk a szultánhoz! Könyörögni fogok, adja vissza a szabadságunkat. Ahmed jó és igazságos.

A nagyvezér csodálkozva tekintett a két ifjúra, mikor megjelentek nála.

- Mit akartok itt?

- Ó, uram! Ahmed szultán elé kívánunk járulni!
- Milyen ügyben?

Juszuf aga, vagyis Perényi János elmondott mindent. Lala Mohamed kíváncsian és érdeklődve hallgatta az előadást. Közben többször tekintett a két daliára. Mikor Juszuf befejezte a beszédét, a nagyvezér azt gondolta magában, nem hazudik az aga. A két érem sokat bizonyít, meg aztán valóban hasonlítanak egymásra.

Majd hangosan így szólt:

- Bejelentlek! Várjatok!

A nagyvezér csak félóra múlva lépett ki a vastag függönyök mögül. Mosolygott.

- Menjetek! A padisah vár.

Beléptek. Juszuf török szokás szerint térdre borult, és addig nem kelt föl, amíg a nagyúr engedélyt nem adott. Ahmed jókedvűen így szólt:

- Kelj föl! Mindent tudok. Holnap indulhattok! Szabadságotokat visszaadjuk. Neked pedig Juszuf aga, eddigi szolgálataid elismerésül jutalmat adok.

Majd a két magyar fejére tette a kezét.

- Allah áldjon meg mindkettőtöket! Húsz lovaskatonám kísér titeket egészen Füzérig. Hogy legyen útravalótok is, a nagyvezér átad nektek ötszáz aranyat.

Másnap hajnalban a két Perényi pompás arab ménekre ült, húsz török lovas kíséretében elindult Magyarország felé.

Zsófia asszony bánatát leírni sem lehet. Elmúlt a nyár, aztán az ősz is. A várúrnő immár egyetlen fiáról senki sem hozott hírt. Aztán egy nap jelentették neki, hogy az újhelyi úton csapat közeledik. Nagy port vernek föl, lovasok lehetnek. A nagyasszony magához rendelte Jánoki kapitányt.

- Jánoki uram, kik lehetnek azok?

Jánoki nézte a közeledőket éles szemével.

- Török lovasok, úrnőm! De úgy veszem ki nincsenek ellenséges szándékkal, mert a legelső nagy fehér lobogót tart a kezében. Meg aztán egynek sincs lebocsátva a sisakernyője.
- Mit gondolsz, beengedjük őket?
- Azt hiszem, de azért jó lesz a katonákat készenlétbe helyezni.

A kaptány elsietett, és néhány perc múlva már fegyverben állt az őrség. Hamarosan felharsant a kürt a felvonóhid előtt, és egy hang hallatszott:

- Nyissátok ki a kaput, engedjétek le a hidat. Nem ellenség, hanem vendég érkezik. Éjjeli szállást kérünk.

A híd láncai csikorogtak. Két fényes kaftánú idősebb török vitéz lovagolt a belső várudvarra, utánuk húsz török lovas. A fényes vitézek leszálltak a lóról. Zsófia asszony szorongó szívvel nézte mindezt a vár ablakából. Nemsokára kopogtak az ajtaján. Két nagy szakállú, öreg török lépett be. Fejükön hatalmas turbán. Mélyen meghajoltak, de könnyedén, mintha ifjak lennének.

- Asszonyom! A szultán követei vagyunk, és a magyar királyhoz igyekszünk. Éjjeli szállást kérünk. Holnap továbbindulunk.
- Azonnal kiadom a parancsot, hogy jó ellátásban legyen részünk. Egy óra múlva pedig estebédre várom az urakat.

A két török ismét meghajolt. Nem mozdultak. Csak nézték, egyre nézték ezt a bánatos magyar asszonyt. Aztán egymásra tekintettek, leoldották a turbánt, lerántották a hófehér álszakállt...

- Anyám! Édesanyám!
- Édes fiaim!

No, lett vigadozás azon az estén. A kérdéseknek, feleleteknek se vége, se hossza nem volt. Megvirradt, mire nyugovóra tértek.

Forrás: Illés György: Várak dicsérete, Magyarországi királyi várak, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1984., 79-85. o.